

Publicația este utilă cercetătorilor procesului lingvistic, literar și cultural, profesorilor, jurnaliștilor din domeniul cultural și educațional, bibliotecarilor, studenților, elevilor și publicului larg. Volumul vine spre un orizont de așteptare bine conturat – nevoia de a reconstitui momente și evenimente de impact din istoria noastră recentă și de a da publicului larg figuri exemplare precum este Nicolae Mățaș!

**JOZEFINA CUȘNIR:
REACTUALIZAREA CONSTANTELOR
DINAMICE ALE UMANIZĂRII MITULUI
ÎN PROZA INTELECTUALĂ
A SECOLULUI AL XX-LEA**

*Elena PRUS, dr. hab., prof. univ.,
Universitatea Liberă Internațională din Moldova*

Lucrarea dnei dr. Jozefina Cușnir *Феномен гуманизации мифа в интеллектуальной прозе XX века (Fenomenul umanizării mitului în proza intelectuală a secolului al XX-lea*. Chișinău: Pontos, 2017. – 352 p.) este un proiect investigațional care propune un demers novator spre esența relației dintre mit și literatură în constituirea sa permanentă. Lucrarea prezintă o cercetare serioasă cu deschideri și extensii noi asupra corelației dinamice ale mitului cu literatura și a perspectivelor pe care problematica dată le oferă în planul literaturii comparate. Urmărind supraviețuirea, evidentă sau mai puțin evidentă, a miturilor în actul literar contemporan, autoarea se axează pe umanizarea procesului de mitizare, pe percepția mitului înnoit și pe procesul de mitizare istorico-literară.

Actualitatea cercetării Jozefinei Cușnir este determinată de faptul că umanizarea mitului în proza intelectuală a secolului al XX-lea este pentru prima dată conceptualizată în această lucrare ca fenomen literar holistic și uniform verificabil. După cum se cunoaște, termenul „umanizarea mitului”, introdus de Thomas Mann (1942), a intrat demult în circuitul științific, corelația „mit – literatură” constituind un subiect semnificativ, recunoscut la nivel general, al gândirii științifice a secolelor XX-XXI. Examinarea acestei probleme necesita o abordare sistemică, care să ia în considerare

un complex destul de larg de realizări științifice contemporane acumulate sistematic.

Pentru asigurarea abordării sistemice necesare, autoarea utilizează pe larg componentele concepției umanizării mitului. Această concepție, elaborată de autoare, reprezentând experiența de cercetare sistemică a fenomenului omonim, se bazează pe un șir de descoperiri ale gândirii umaniste a secolului al XX-lea. Printre ele un loc special îl ocupă lucrările lui N. Frye, Cl. Geertz, M. Bahtin, V. Propp, O. Freidenberg, K. Jaspers, C.G. Jung, K. Kerényi, M. Eliade, A. Schweitzer, J. Ortega y Gasset, N. Berdiaev, Cl. Lévi-Strauss, E. Meletinsky și ale altor cercetători notorii.

În primul capitol al cercetării este analizată, din diferite perspective, situația în domeniu, sunt studiate diverse aspecte ale problematicii menționate, inclusiv esența concepției umanizării mitului și unele dintre acele componente ale ei, care sunt utilizate ulterior drept instrumentar literar comparatist. În special, pornind de la ideile lui Thomas Mann despre umanizarea mitului, realizate în tetralogia biblică despre Iosif, și bazându-se pe elaborările gândirii științifice a secolului al XX-lea, menționate mai sus, autoarea definește fenomenul literar de umanizare a mitului ca armonizare eticizantă a Universului (viziunii asupra lumii), constituită în textul literar prin intermediul structurilor mitologice prezente în el, explicit sau implicit. Fenomenul este verificat de autoare prin utilizarea dihotomiei propuse de cercetătoarea Olga Freidenberg *totem/non-totem*, extrapolate din perspectiva „timpului axial” al lui Karl Jaspers.

Identificând o serie de mitologeme antice (despre catabază ș.a.), care, în calitate de mitologeme de bază, fundamentează umanizarea mitului în proza intelectuală a secolului al XX-lea,

autoarea evidențiază mitologemele cu cel mai înalt nivel de generalizare, numindu-le „constante dinamice ale umanizării mitului”. Acestea sunt: dihotomia *totem/non-totem*, mitul despre răs, mitul despre abolirea *non-totemului* morții. Autoarea elaborează o schemă succintă a evoluției conștiinței mitologice antice, din perspectiva umanizării mitului. Înțelegerea logicii interne a acestei evoluții contribuie la identificarea și la perceperea respectivelor mitologeme de bază în textul literar, în care acestea sunt prezente, de regulă, implicit.

Pentru realizarea obiectivelor cercetării, importanța informațiilor cuprinse în primul capitol devine evidentă în următoarele cinci capitole. Fenomenul literar al umanizării mitului este valorificat contextual pe un corpus de proză intelectuală a secolului al XX-lea, incluzând nume notorii ca Th. Mann, H. Hesse, J.L. Borges, Fr. Dürrenmatt, F. Kafka, R. Akutagawa, G. Stein, A. Camus, R. Walser, M. Sebastian, V. Nabokov, D. Harms, A. Bitov ș.a. În baza exemplurilor lucrărilor lor, autoarea nu numai că identifică existența umanizării mitului în proza intelectuală ca fenomen literar holistic, verificabil prin intermediul dihotomiei *totem/non-totem*, dar și confirmă empiric ipotezele sale: despre invarianța umanizării mitului în raport cu variațiile corelării textului literar și a mitologemei de bază (identitatea/non-identitatea cronotopilor prozei intelectuale și mitologemei de bază; corespunderea liniară/non-liniară a compozițiilor lor; interferența mitologemelor de bază etc.); despre posibilitatea constituirii umanizării mitului prin intermediul constantelor sale dinamice.

Un interes particular aici îl reprezintă, probabil, invarianța umanizării mitului față de o astfel de variație a interferenței mitologemelor de bază ale textului, atunci când una dintre ele nu numai că nu constituie umanizarea mitului, ci, dimpotrivă, i se opune în mod evident.

Eficiența demersului utilizat în raport cu problematica cercetată este confirmată și prin identificarea în proza intelectuală a secolului al XX-lea a unui tip special de mitologeme de bază, pe care autoarea o efectuează în cadrul analizei literare comparatiste, legată de „teza centrală” a lui Northrop Frye, fondatorul criticii mitico-arhetipale care postula dependența literaturii de structurile mitice arhetipale, care considera mitul drept „matrice a literaturii”, iar literatura – o „mitologie deplasată”. Autoarea le numește „mitologeme de bază al căror potențial este realizat în cadrul prozei

intelectuale” și demonstrează că din ele fac parte: mitologema despre „ispitirea prin bine”; mitologema despre apocatastază în formă modificată, unde conceptul „toți” este planetar. Remarcăm faptul că ultima a fost identificată de autoare în calitate de mitologemă de bază comună a unor astfel de romane cum ar fi *Accidentul* de M. Sebastian și *Apărarea Lujin* de V. Nabokov; de altfel, în cadrul fiecăreia dintre apocatastaze „cel salvat” contextual se dovedește a fi literatul: M. Proust în romanul lui M. Sebastian; F. Dostoievski în romanul lui V. Nabokov.

Iată una dintre concluziile care rezultă din lectura cercetării date: componentele concepției umanizării mitului utilizate de către autoare constituie un instrument eficient de analiză literară, care poate fi recomandat pentru analize specializate și pentru utilizare generală.

Urmărind orizontul axiologic al ideii artistice, Jozefina Cușnir propune o formulă proprie de accesare către „axiomatică” literaturii, prin reliefașarea consecventă și sistemică a constantelor ei arhetipale și mitologice reactualizate, dar și a structurilor creative libere, non-canonice proiectate în proza intelectuală contemporană.

Astfel, cunoașterea și explicarea textelor literare din perspectiva mitologică, pe de o parte, cât și tipologizarea, clasarea miturilor/mitologemelor arhaice sau noi, pe de altă parte, – ambele demersuri duc la relevarea sensurilor noi ale structurilor mitologice literare în texte studiate sau nestudiate din această perspectivă.

Lucrarea Jozefinei Cușnir, caracterizată printr-o originalitate profundă și eficientă din punct de vedere al științei literare, prezintă interes pentru un cerc larg de specialiști din domeniul socio-uman.